

פורחי חודש יולי: קנרס סורי, ממנו תורבת הארטישוק

כתבה: ערגה אלוני

קנרס סורי (מורכבים) *Cynara syriaca*, הוא המיקרפטופיט- (בעל שורש בקרקע שעלוותו מתחדשת), רב-שנתי גבוה (1.5-2 מ') וקוצני.

בקרקע מצוי שורש עבה ומעמיק, אשר מפתח בתחילת החורף מניצנים רדומים, עלים גדולים.

העלים גדולים ביותר (80 x 50 ס"מ) מסודרים בשושנת עלים. העלה מנוצה, שסוע לאונות עמוקות כמעט עד לציר המרכזי, כל אונה מסתיימת בקוץ. באביב, עולה וצומח מבין העלים עמוד גבוה (60-180 ס"מ) נושא בראשו תפרחות. התפרחות שהן קרקפות, מתפתחות בתחילת הקיץ בראש הגבעול. הקרקפות גדולות, קוטרן 5 עד 10 ס"מ.

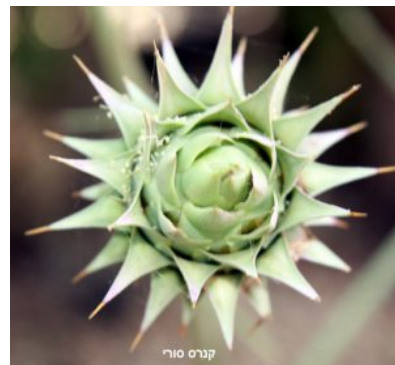

מימין קנרס סורי בשיא הפריחה. במרכז עלי הצמח באביב. משמאל עמוד התפרחת של קנרס סורי. תמונות משמאל ובאמצע צילמה ערגה אלוני ©. מימין צילם ליאור אלמגור ©
להגדלה - לחצו על התמונה

הקרקפת עטופה בעלי מעטפת רעופים וגלדניים צבעם ירוק ארגמן. בסיסי העלים בשרני והקצה מסתיים בקוץ קשיח ודוקרני. עלים אלה מסודרים בצורה היקפית סביב המצעית, כך שכל עלה ממוקד בין שני עלים של הדור התחתון. עלים תחתונים ארוכים כפופים אחורנית. עלי הדורים העליונים זקופים וצמודים לפרחים.

הצמח פורח בחודשים יוני עד אוגוסט. הפרחים לשוניים, יושבים על מצעית בשרנית שפניה כחלת דבש והיא מכוסה זיפים. כל הפרחים צינוריים, דו-מיניים, בעלי צבע כחול-סגול מרשים. צינור הפרח מאורך ובראשו 5 שיניים. אבקנים 5 מאוחים לצינור. השחלה תחתית עשויה 2 עלי שחלה וביצית אחת. עמוד העלי מחולק בראשו ל-2 צלקות. הפרחים

מואבקים ע"י חרקים בעיקר דבורים. הבשלת האבקים קודמת להבשלת צלקת העלי אך יש גם האבקה עצמית. הפרי הוא זרעון מאורך, דמוי ביצה הפוכה ובראשו ציצית. הציצית ארוכה פי חמש מהזרעון עשויה דורים של זיפים מנוצים מאוחים בבסיס לטבעת. תפוצת הזרעים ע"י רוח.

מימין קרקפת של קנרס סורי בטרם פריחה. באמצע ומשמאל קרקפות בשלבי פריחה. תמונה מימין צילמה ערגה אלוני ©. תמונות במרכז ומשמאל צילם ליאור אלמגור ©
להגדלה - לחצו על התמונה

בית הגידול של **קנרס סורי** הוא שדות עם קרקעות כבדות. גדל ברוב אזורי הארץ: בצפון הארץ בעיקר במישורי בזלת, במרכז, בשפלה, בעמק יזרעאל, ובהרי יהודה. תפוצתו העולמית ארץ-ישראל, סוריה עירק, ואזור צר בצפון טורקיה. תפוצתו היא ים תיכונית אירנו-טורנית.

קנרס סורי הוא צמח חשוב בהיותו צמח נאכל וגם צמח מרפא. הוא מוזכר במשנה, בתלמוד הירושלמי ובתוספתא, והוא שומר על השם הרומי הקדום כשמו המדעי. החלקים הנאכלים הם גבעולים צעירים וקרקפות צעירות שבושלו במים מספר פעמים כדי להרחיק את טעמם המר. כמו כן, הצמח הוא מאבותיו של **הקנרס** (ארטישוק) **התרבותי** *C. scolymus* המוכר כצמח המגודל בחקלאות למטרות מאכל. **הקנרס התרבותי** נוצר בהכלאות בינו ובין *C. cardunculus*. לשלושתם קירבה גנטית רבה. **לקנרס התרבותי** קרקפת גדולה מצעית בשרנית ובסיסי עלי מעטפת בשרניים ואלה הם למעשה החלקים הנאכלים המועדפים.

קנרס תרבותי בשיא פריחה. צולם בגן הבוטני בגבעת רם בירושלים ע"י ערגה אלוני ©
להגדלה - לחצו על התמונה

הקנרס הסורי והארטישוק התרבותי, מוכרים כצמחי מרפא כבר מהעבר. משתמשים בחלקי צמח כנגד תחלואים שונים בעיקר ע"י חליטה ושתיית הנוזל. בעלים של **קנרס סורי** מיובשים וכתושים, בודדו 6 תרכובות של פלבונואידים שונים, ו- 3 תרכובות של חומרים מקבוצת Sesquiterpene. לא נמצא בו החומר Cynaropicrin vnufr המצוי במינים האחרים.

החומרים המצויים ב**קנרס הסורי** שהם מרים בטעמם, מגבירים הפרשת רוק ואנזימי עיכול, המבצעים פירוק סוכרים (עמילאז). בעת הלעיסה. כמו גם מסלקים יובש בפה או טעם מר בשל עיכול לא תקין. חומרי הצמח מגבירים הפרשת חומצה מלחית בקיבה התורמת להגברת תהליך העיכול וספיגת חומרים לדם. זרעי **קנרס סורי**, מכילים ליפידים, שהם תרכובות אורגניות כמו לדוגמה חומצות שומן ושעווה שהן מסיסות בשמן. תפקודיהם בגוף מגוונים. בונים תאים ברקמות הגוף, משמשים כחומר תשמורת ועוד. חומצות שומניות המורכבות משרשרות ארוכות בלתי רוויות מסיעות לוויסות לחץ הדם, התכווצות שרירים, שמירת חום הגוף וקרישת הדם.

חליטת עלים של **קנרס** ושתיית המשרה עוזרים לטיפול כנגד יתר כולסטרול, יתר שומנים בדם, ליקויים בתפקודי הכבד. טיפול כנגד אבני מרה, אלרגיות, דלקת כבד (כרוני), דלקת מפרקים, יתר סוכר בדם, כבד שומני, עצירות, קשיי עיכול (דיספפסיה), ושיגדון (גאוט).

ספרות:

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

הלר ד ולבנה מ (עורכים) 1983 צמחים בעלי פרחים ב'. כרך 11, החי והצומח של ארץ-
ישראל - אנציקלופדיה שימושית מאוירת (עורך: ע. אלון). החברה להגנת הטבע ומשרד
הבטחון.

קריספיל נ 1985 צמחי מרפא, מדריך שדה לצמחי המרפא של א"י. הוצאת דפוס המקור.

שמידע א 2005 צמחי ישראל, המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י. הוצאת מפה.

Mericli AH and Seyan Gv 2006 Constituents of *Cynare syriaca* Leaves.
Pharmaceutical Biology Vol. 44 No. 9, 643-645.

Kupich F 1975 *Cynaria* L In: Davis PH (ed.) Flora of Turkey and East
Aegean Islands, Vol. 5 Edinburgh, Univ. Press, pp. 327-329.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2019 פורחי חודש יולי: קנרס סורי, ממנו תורבת הארטישוק, פורחי

החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 6.

[/https://www.kalanit.org.il/cynara_syriaca_july_2019](https://www.kalanit.org.il/cynara_syriaca_july_2019)

=====